

SENA PUTA SVILE

KOLIN TJUBRON

SENA PUTA SVILE

Mono i Manjana
2009.

Posvećeno Polu Berneu

Naslov originala
Colin Thubron, *Shadow of the Silk Road*
Copyright © Colin Thubron, 2006
Translation Copyright © Mono i Manjana, 2009

Izdavač
Mono i Manjana

Za izdavača
Miroslav Josipović
Nenad Atanasković

Glavni i odgovorni urednik
Aleksandar Jerkov

Urednik
Vojin V. Ančić

Prevela
Goran Erdei

Lektura
Bedrija Arsić

Korice
Natalija Petrović

Tehnički urednik
Goran Skakić

Priprema za štampu
Ljiljana Pekeč

Štampa
Elvod-print, Lazarevac

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Narodna biblioteka Srbije, Beograd

TJUBRON, Kolin, 1939–
Sena puta svile / Kolin Tjubron ; [preveo Goran Erdei]. – Beograd : Mono i Manjana, 2009
(Lazarevac : Elvod-print). – 349 str. ; 20 cm

Prevod dela: *Shadow of the Silk Road* / Colin Thubron

ISBN 978-86-7804-229-4

COBISS.SR-ID 169519372

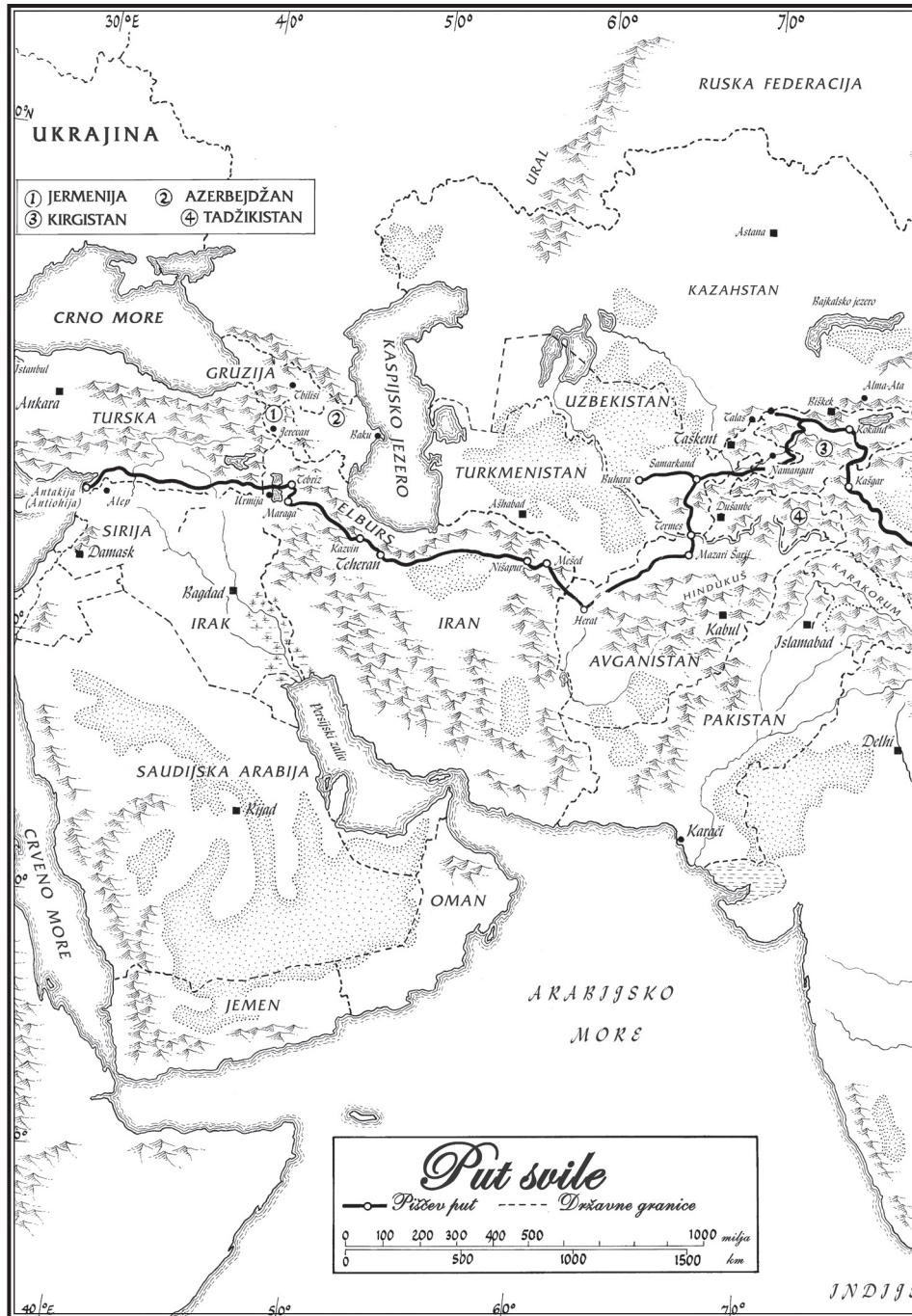
Sadržaj

Piščeva beleška	13
1. Praskozorje.....	17
2. Prestonica.....	22
3. Mantra.....	59
4. Poslednja kapija pod nebesima.....	80
5. Južni put.....	106
6. Kašgar	147
7. Planinski prolaz	162
8. Za Samarkand	192
9. Preko Oksusa.....	227
10. Oplakivanje.....	268
11. Mongolski mir.....	299
12. Za Antiohiju.....	338
Vremeplov	350

Mape

Put svile.....	10-11
Od Sijana do Kašgara.....	14-15
Od Kašgara do Mešeda.....	160-161
Od Mešeda do Antakije.....	266-267

Mape nacrtao Redžinald Pigot

- ① JERMEIJA ② AZERBEJDŽAN
- ③ KIRGIŠTAN ④ TADŽIKISTAN

UKRAJINA

RUSKA FEDERACIJA

CRNO MORE

KAZAHSTAN

TURSKA

KASPIJSKO JEZERO

Kajkatsko jezero

SIRIJA

UZBEKISTAN

TURKMENISTAN

SAUDIJSKA ARABIJA

IRAN

AVGANISTAN

CRVENO MORE

OMAN

PAKISTAN

ARABIJSKO MORE

40°E

50°E

60°E

70°E

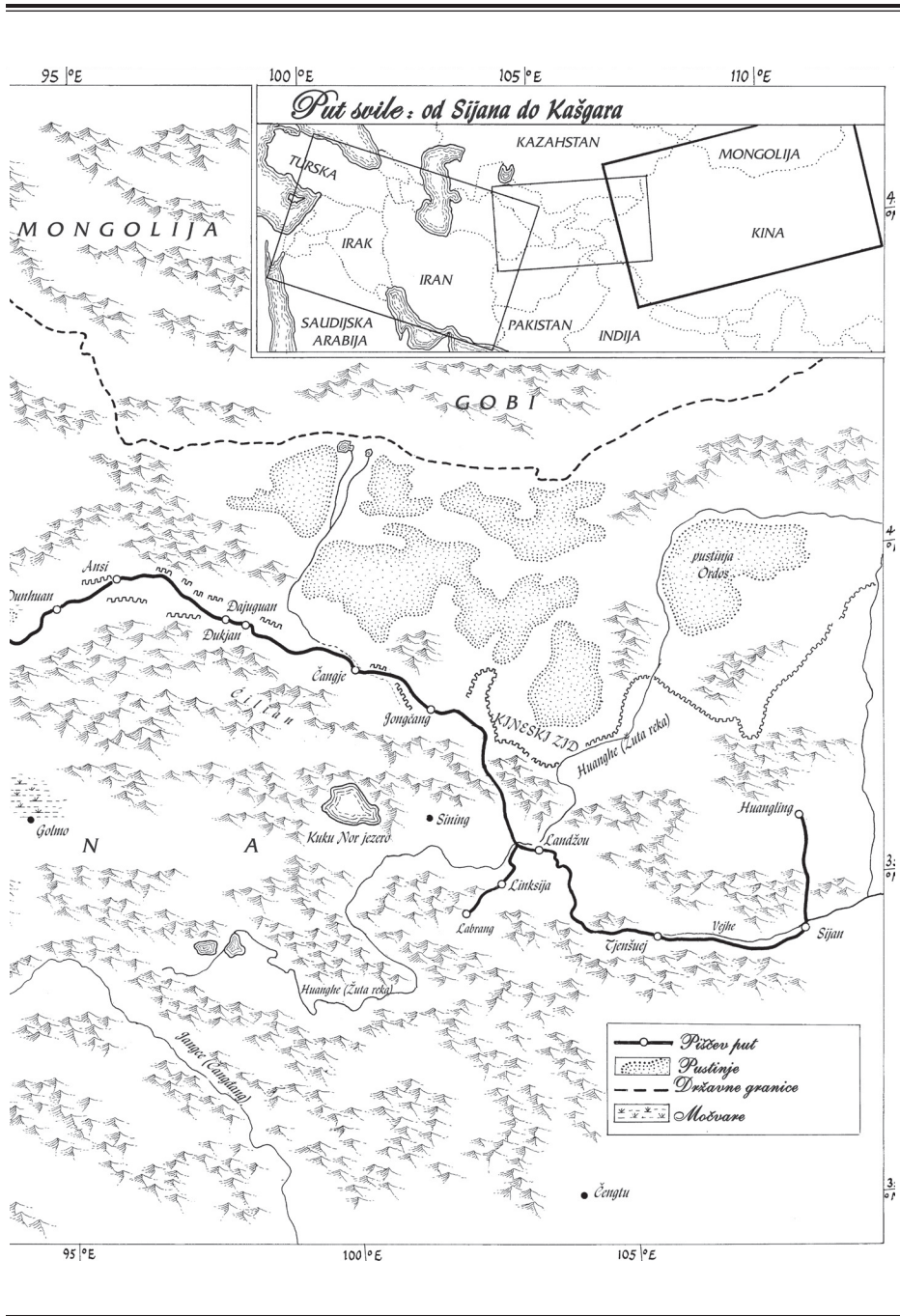

Piščeva beleška

Ovde opisano putovanje prekinuto je borbama na severu Avganistana. Put je nastavljen godinu kasnije, istog godišnjeg doba.

Zbog političkih nemira, identitet nekih ljudi je prikriven.

Praskozorje

Zemlja je u praskozorje pusta. Nasip koji se proteže duž jezera nastavlja se na most od srebrnastog granita, a iza njega, bled na suncu, sija hram. Svetlost pada čisto i tiho. Buka grada je iščezla i tišina uliva praznini dodatnu snagu – veštačko jezero, hram, most – poput kulisa davno zaboravljene ceremonije.

Kako se uspinjem trostrukom terasom do hrama, tako se velika mračna planina s drevnim drvećem uzdiže i zbija uz horizont. Moji koraci na stepeništu zvuče krhko. Novo kamenje i staro drveće u mislima stvaraju prijatnu konfuziju. Negde u šumi nada mnogom, među hiljadu godina starim čempresima, nalazi se grobnica Žutog Vladaoca, mitskog pretka kineskog naroda.

Šaćica hodočasnika tumara hramskim dvorištem, a prodavci pod žutim nadstrešnicama nude žute ruže. Sve je tako tiho i nabijeno senama. Džinovski čempresi su nahrupili u taj prostor i stoje tu sivi i stari kao da su se pretvorili u kamen. Jednog od njih je navodno zasadio sam Žuti Vladalac, dok je o drugi car Vudi, osnivač tog svetilišta starog dve hiljade godina, okačio svoj oklop pre molitve.

Hodočasnici fotografišu jedni druge. Poziraju ozbiljni, upijajući ugled koji daje magija tog mesta. Tu njihova prošlost postaje sveta. Jedini zvuk je šuštanje bambusa i mrmljanje posetilaca. Oni odaju poštu svom nasleđu, ponosu mesta koji zauzimaju u svetu. Žuti Vladalac je izmislio čitavu jednu civilizaciju. Zahvaljujući njemu postoji Kina – i mudrost.

Žena zuri u veliki obli kamen u kojem su dva ogromna otiska stopala. Kada je ugledala stranca, hitro je skočila kao da je devojčica.

Kaže da stranci ne dolaze često i da joj je žao zbog toga – smešila se kroz prste. „Otisci stopala“, reče, „pripadaju Žutom Vladaocu.“

„Ma nije valjda?“

„Jeste. Jedna od njegovih konkubina je na osnovu njih napravila čizme. On je izmislio čizme.“

Koračajući dalje zajedno dospeli smo do mesta gde su u kamenje urezane reči kojima se odaje poštovanje prastarim vladarima i na kraju smo došli do dvorane osnivača ljudske civilizacije. Oltar posvećen njemu okupan je svećama i tamjanom, i zatrpan plastičnim voćem. Žena je i pored svih mojih pitanja i dalje prijateljski zurila u mene. Rekla mi je: „Žuti Vladalac je izmislio pisanje, muziku i matematiku. Otkrio je i svilu. To je bilo na samom početku istorije. Ovamo se dolazi iz naraštaja u naraštaj. Eto, i vi ste došli. Jeste li predstavnik svoje vlade?“ Kada je spustila pogled na moje iznošene pantalone i prašnjave patike, upitala je: „Da niste možda učitelj?“

„Jesam“, slagao sam. Dobio sam novi identitet: učitelj sa sklonošću ka istoriji i porodicom kod kuće. Želeo sam da više ništa ne pita.

„Znači zato govorite mandarinski“, reče ona (premda tiho, gotovo bezizražajno). „A gde idete?“

Hteo sam da kažem u Tursku, Sredozemlje, ali zvučalo bi besmisleno. Začuo sam sebe kako kažem: „Idem Putem svile, na severozapad, u Kašgar.“ I to je zvučalo dovoljno čudno. Nervozno se nasmešila. Pomislila je da je otišla predaleko, pa je začutala, ali među očima joj se zbunjeno i bojažljivo pojavilo neizgovoreno pitanje *Zašto idete tamo?* U Kini se retko kada pita *Zašto?* Previše je nametljivo, previše lično. Hodamo ćutke.

Ponekad putovanje proistekne iz nade i instinkta, opojnog ubeđenja dok vam prst putuje po karti: *Da, ovde i ovde... i ovde. Ovo su završeci nerava sveta...*

Hiljadu razloga ćete pronaći za polazak na put. Idete da upoznate ličnosti, ljude kojih nema na kartama. Imate utisak da idete u srce sveta. Susrećete se s različitim sudbinama. Idete zato što ste još mladi i željni uzbuđenja, škripanja čizama po prašini, idete zato što ste stari i što želite da shvatite nešto dok nije prekasno. Idete da biste videli šta će se desiti.

Međutim, ići Putem svile liči na poteru za duhom. On izvire iz srca Azije, ali zvanično više ne postoji. Za sobom je ostavio samo obrise svoje nesputanosti, veštačke granice i narode koji nisu ucr-

tani u karte. Račva se i krivuda gde god da ste. To nije jedan put, to su mnogi putevi – splet izbora. Izabrao sam onaj koji se proteže na više od deset hiljada kilometara i na kojem se ponegde kriju opasnosti.

U hramu Žutog Vladaoca, ženin pogled je odlutao ka severu. „Sahranjen je tamo na planini“, reče. „Napisano je da su mu se ljudi uhvatili za skute dok je odlazio na nebo ne bi li ga vratili. Neki kažu da je ovde sahranjena samo njegova odeća. Mislim da to nije istina.“ Govorila je meko, s prizvukom neobjašnjive tuge. „Grob je mali, ni nalik onima u koje su sahranjeni carevi posle njega. Mislim da je život tada bio jednostavniji.“

Hodali smo još minut pod strehom hrama, a potom je odjednom tišinu prekinulo brektanje bušilica i škripa kamiona za odnošenje šteta.

„Grade novi hram“, reče ona. „Za proslave i konferencije. Ovaj je premalen. U novi će moći da stane petsto ljudi.“

Kasnije sam s padine brda pogledao na mesto gde će biti sagrađen novi hram. Zamislio sam bezbrižne, nepromenljive hramske paviljone u kineskom stilu kako se izdižu sagrađeni od bledeg granita. To mesto, Huangling, nalazi se na samo sto pedeset kilometara severno od savremenog grada Sijana, ali je izgubljeno u nekom drugom dobu erozije i sirotinje. Ko će otići tamo?

Celo mesto vaskrsava kao nacionalno svetište i stari hram je prepun spomenika posvećenih kineskim državicima koji su dolazili da odaju počast ocu nacije. Tu je kaligrafski uklesano ime Sun Jat Sena iz 1912, Čang Kaj Šeka, pomalo isprekidano, Mao Cedunga, koji je kasnije optužio Žutog Vladaoca da je bio feudalista, Deng Sjaopinga i omraženog Li Penga.

Uspinjem se stazom i kada ona počne da vijuga pored stabala čempresa, buka izgradnje zamire. Odnokud dopire zvuk detlića koji buši stablo i eho ljudskih glasova koji čili nada mnogom. Tu i tamo žuta zastavica na bambusovom štapu obeležava stazu. Tonem u prošlost. Pri vrhu brda put se pretvara u kamene stepenice, a drveća počinju da liče na utvare, stabla im se uvijaju poput ušćerenih štapića, a pokojem iz zemlje vire uvijene žile boje škrljca. Tu bi i najveći mandarin, čak i sam car, sišao s nosiljke i do mauzoleja došao pešice.

Mnogo je toga – od muzike do kalendara – čije se otkriće pripisuje Žutom Vladaocu. Vladao je stotinu godina, do 2597. pre naše ere,

kada je na zmaju uzašao na nebo. On je uveo festivale posvećene zemlji i svili. Carevi koji su vladali posle njega dočekivali su svečano svaku nastupajuću godinu, ritualno bi zaorali brazdu, a njihove carice prinele bi čaure svilene bube i dudovo lišće na oltar Lajcu, Dame Svilenih Buba, žene Žutog Vladaoca.

Legenda kaže da je upravo Lajcu otkrila svilu. Dok je šetala vrtom, primetila je čudnovatu bubu kako proždire lišće dudu. Nekoliko dana je posmatrala kako buba sebi plete zlatnu krletku i zamišljala da je to duša nekog pretka. Videla je kako se buba potpuno zatvorila i mislila je da je mrtva sve dok nije reinkarnirana u leptira izletela iz čaure. Dok je razgledala čauru, tako mističnu sa sićušnom pokidanom koprenom, carica ju je slučajno ispustila u šolju čaja. Dokona, uhvatila je smekšano vlakno i počela da ga odmotava. Bila je zaprepašćena kada je dobila dugu blistavu nit. Vremenom je ovladala veštinom pređenja svile i počela da tome podučava druge. Naučila je kako da uzgaja tajanstvenu bubu. Posle smrti proglašena je za božanstvo i postavljena na nebo, u nebesku kuću Škorpije u sazvežđu Svilene kuće.

Na vrhu brda, koje su preci zvali planina Ćao, kroz krošnje drveća probijaju se miris tamjana i zraci sunca. Ljudi tu prinose žrtve još od osmog veka pre naše ere. Car Vudi je tu podigao podijum za molitve, koji sada lagano propada. Tu me je nekoliko čuvara posmatralo nemo se čudeći. Pored podijuma nalaze se kazani veličine mešalice za beton ispunjeni kineskim tamjanom, a na poduprtom deblu njiše se džinovsko zvono čiji zvuk protresa šumu.

Iza njih, ograđena tamnim zidom i zaklonjena čempresima tako da se gotovo ne vidi, izdiže se humka pod kojom je sahranjen Žuti Vladalac. Visoka je svega tri i po metra, obrasla žbunjem. Oko nje sam obišao utabanom stazom. Spređa je postavljena nadgrobna ploča na kojoj piše: „Jahač zmaja na planinu Ćao.“ Neki istoričari veruju da je zmaj uspomena na meteor koji je odneo carev život. Ostaci tog palog meteora pronađeni su u blizini.

Dok sam obilazio oko brda, sve je postajalo zagonetnije nego što je na prvi pogled bilo. To jalovo brdo sa svojim padinama kakve se ne mogu videti nigde u Kini pripada nekom mnogo surovijem svetu. Tu se provincija Šensi graniči s Mongolijom. Tuda su se varvarska plemena – Huni, Turci i Mongoli – spuštala na jug, u unutrašnjost Kine, ka bogatim gradovima na obalama Žute reke. Prema ranim